

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ – СКОПЈЕ

UDK 34

ISSN 0583-5062

ГОДИШНИК

НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ANNUAIRE

DE LA FACULTÉ DE DROIT
„IUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE

*ВО ЧЕСТ НА
ПЕТАР МАНГОВСКИ*

TOM
55

Скопје 2016

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ – СКОПЈЕ

ГОДИШНИК

НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ANNUAIRE
DE LA FACULTÉ DE DROIT
“IUSTINIANUS PRIMUS” DE SKOPJE

ВО ЧЕСТ НА
ПРОФ. Д-Р ПЕТАР МАНГОВСКИ

Скопје 2016

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
L'UNIVERSITE "ST CYRILLE ET METHODE" – SKOPJE

**ГОДИШНИК
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ**

ГОДИШНИК	ТОМ 55	СКОПЈЕ SKOPJE	2016
-----------------	---------------	--------------------------	-------------

**ANNUAIRE
DE LA FACULTÉ DE DROIT
"IUSTINIANUS PRIMUS" DE SKOPJE**

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Уредник:

проф. д-р Васил Тупурковски (Македонија)

Уредувачки одбор:

проф. д-р Љубомир Д. Фрчкоски (Република Македонија)

проф. д-р Сашо Георгиевски (Република Македонија)

проф. д-р Татјана Петрушевска (Република Македонија)

проф. д-р Тони Дескоски (Република Македонија)

проф. д-р Алберто Гаспарини (Република Италија)

проф. д-р Андреа Картени (Република Италија)

проф. д-р Василка Санцин (Република Словенија)

проф. д-р Маја Сершиќ (Република Хрватска)

проф. д-р Ивана Крстиќ (Република Србија)

доц. д-р Антонија Петричушиќ (Република Хрватска)

доц. д-р Бојана Чучковиќ (Република Србија)

Секретар:

доц. д-р Елена Михајлова Стратилати

Правен факултет

„Јустинијан Први“ – Скопје

Печати: АКАДЕМСКИ ПЕЧАТ

Тираж: 150

Објавувањето на овој Годишник и подготовката на трудови чии што автори се вработени на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје е во рамки на Проектот “Евроинтеграција на општествениот, правниот и политичкиот систем на Република Македонија”.

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ – СКОПЈЕ

ГОДИШНИК

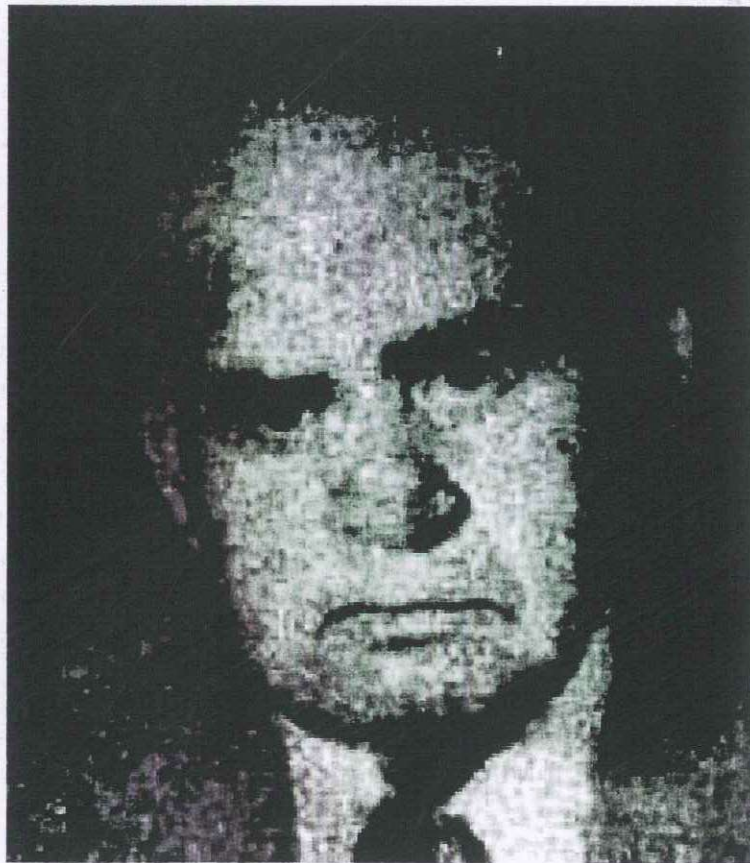
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ANNUAIRE
DE LA FACULTÉ DE DROIT
“IUSTINIANUS PRIMUS” DE SKOPJE

ВО ЧЕСТ НА
ПРОФ. Д-Р ПЕТАР МАНГОВСКИ

Скопје 2016

ПРОФ. Д-Р ПЕТАР МАНГОВСКИ

ЗА ЖИВОТОТ И ДЕЛОТО НА ПРОФ. Д-Р ПЕТАР МАНГОВСКИ

1. Куси биографски податоци

Проф. д-р Петар Манговски се родил на 19 август 1909 година во селото Велуштина, во околината на Битола. Гимназија завршил во Битола, а Правен факултет во Скопје.

За време на окупацијата на територијата на денешна РМ, во текот на Втората светска војна, бил активен член во Народноослободителното движење. Бил член во илегалниот Народноослободителен одбор за градот Битола, во јули 1944 година се префрлил на ослободената територија и учествувал во борбите на единиците на НОВ и ПОЈ. На ослободената територија бил избран за члена на АСНОМ и учествувал на неговото Прво заседание одржано на 2 август 1944 година, во манастирот Св. Прохор Пчински.

По завршувањето на НОВ и ослободувањето на Југославија бил поставен за советник во југословенската амбасада во Софија, Република Бугарија. На функцијата советник и вршител на работите во амбасадата останал до 1948 година, кога бил преместен за советник на југословенската амбасада во Отава, Канада. На таа функција останал до 1950 година.

По завршувањето на наведените дипломатски функции проф. Манговски се вратил во тогашната НРМ и бил избран за судија во Врховниот суд на Републиката. Судската функција ја извршувал до 1953 година.

По основањето на Правниот факултет во Скопје во 1952 година бил избран за хонорарен доцент по предметот, во следната - 1953 година за постојан доцент на истиот предмет. Во 1959 година бил избран за вонреден професор, а во 1962 година за редовен професор. Докторирал во 1963 година, по одбраната на докторската дисертација под наслов *Правните аспекти на Арапската лига*. Проф. Манговски бил декан на Правниот факултет во Скопје од 1959 до 1961 година.

Покрај наставната и научната дејност проф. манговски бил активен и во бројни општествени организации. Меѓу другото, бил и член во Советот на Адвокатската комора на Републиката.

За заслугите во текот на НОВ, како и за заслугите во повоените години, проф. Манговски бил одликуван со Орден за братството и единството од I ред, со Орден за заслуги за народот од II ред, со Орден со партизанска ѕвезда од III ред и со Орден на трудот од II ред.

2. Научни и стручни трудови

Во текот на својот работен век, проф. д-р Петар Манговски објавил голем број научни и стручни трудови меѓу кои попознати се:

1. *Суецкиот Канал*, хабилитациски труд на Правниот факултет во Скопје;
2. *На денот на ОН*, Скопје, 1952 и 1953;
3. *Макартизмот во САД*, Скопје, 1953;
4. *Англо-египетската спогодба за Суецкиот канал*, Скопје, 1954;
5. *Меѓународните аспекти на Блискиот Исток*, Скопје, 1956;
6. *Ајзенхауеровата доктрина за Средниот Исток*, Скопје, 1957;
7. *Правниот режим на Суецкиот Канал и национализација на Суецката компанија*, Скопје, 1958;
8. *Борба за петролејот на Средниот Исток*, Скопје, 1959;
9. *Британско-исландскиот спор околу ширината на територијалното море*, Скопје, 1959;
10. *Создавањето на ООН*, Белград, 1961;
11. *Евијантските спогодби*, Скопје, 1962;
12. *Организацијата на африканското единство*, Скопје, 1963;
13. *Арапската лига*, Белград, 1963;
14. *Меѓународно јавно право*, прв учебник по предметот меѓународно јавно право на македонски јазик, Скопје, 1975.

3. Заклучок

Поради севкупното стручно, научно, апликативно, општествено и политичко, воопшто, животно дело на проф. д-р Петар манговски, со овој Зборник вработените и студентите на Правниот факултет *Јустинија Први* му изразуваат огромна благодарност, длабока почит, всушност пиетет на сопствениот професор и колега.

СОДРЖИНА

ЗА ЖИВОТОТ И ДЕЛОТО НА ПРОФ. Д-Р ПЕТАР МАНГОВСКИ	VII
1. проф. д-р Јасна Бачовска – Недиќ, проф. д-р Татјана Петрушевска СОЦИОЛОШКИТЕ КОНТЕКСТИ НА ТРАНСФОРМАЦИЈАТА НА МЕДИУМСКИТЕ СИСТЕМИ ВО ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА ВО ПОСЛЕДНАТА ДЕЦЕНИЈА ОД ИЗМИНАТИОТ МИЛЕНИУМ	1
2. проф. д-р Аслан Билали ПРИЗНАВАЊЕ И ИЗВРШУВАЊЕ НА СТРАНСКИТЕ СУДСКИ ОДЛУКИ (ПРЕСУДИ)	19
3. доц. д-р Даниела Блажевска ГОВОРОТ НА ТЕЛОТО ВО ПОЛИТИЧКОТО ГОВОРНИШТВО	33
4. Душан Бојчев ДИПЛОМАТИЈА И ДИПЛОМАТСКИ ПРОТОКОЛ	43
5. м-р Ана Виткова ПРЕИСПИТУВАЊЕ НА НОВАТА ЈАВНА ДИПЛОМАТИЈА	59
6. проф. д-р Поликсена Гавроска ПОСРЕДНИОТ МЕТОД НА МЕЃУНАРОДНОТО ПРИВАТНО ПРАВО	69
7. проф. д-р Димитар Гелев КАЖИ ЗОШТО МЕ ОСТАВИ	81
8. проф. д-р Сашо Георгиевски ВАЖЕЧКИТЕ ПРАВИЛА ОКОЛУ РЕЗЕРВИТЕ НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ДОГОВОРИ И ПРЕЛИМИНАРНИОТ НАЦРТ НА ВОДИЧ ЗА НИВНА ПРИМЕНА НА КОМИСИЈАТА ЗА МЕЃУНАРОДНО ПРАВО: КОЛКУ КОМИСИЈАТА УСПЕАВА ДА ОДГОВОРИ НА СОВРЕМЕНИТЕ ЗАЛАГАЊА ЗА ИЗМЕНА НА ПОСТОЈНИОТ РЕЖИМ?	89
9. проф. д-р Јадранка Дабовиќ Анастасовска, проф. д-р Ненад Гавриловиќ МОДАЛИТЕТИ НА ПРАВНАТА ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ ОД НЕЧЕСНИТЕ ДОГОВОРНИ КЛАУЗУЛИ ВО ЕВРОПСКОТО ПРАВО И ПРАВНИТЕ СИСТЕМИ НА ЗЕМЈИТЕ НА РЕГИОНОТ: СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ	117
10. проф. д-р Борче Давитковски, проф. д-р Ана Павловска-Данева, доц. д-р Ивана Шумановска-Спасовска, доц. д-р Елена Давитковска ПОЛОЖБА И УЛОГАТА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА ВО СИСТЕМОТ НА ПОДЕЛБА НА ВЛАСТА ВО САД	139
11. проф. д-р Тони Дескоски, доц. д-р Вангел Доковски ТРАДИЦИОНАЛНИ ТОЧКИ НА ВРЗУВАЊЕТО КАЈ ВОНДОГОВОРНАТА ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТА	157

12. доц. д-р Иванка Додовска МИРОВНАТА КОНФЕРЕНЦИЈА ВО ПАРИЗ, 1919 ГОДИНА	173
13. проф. д-р Мишо Докмановиќ ГРЧКО - АМЕРИКАНСКИТЕ ОДНОСИ ВО ПРВАТА ПОЛОВИНА НА XX ВЕК	185
14. проф. д-р Родна Живковска ТРАНСФОРМАЦИЈА НА ПРАВОТО НА ТРАЈНО КОРИСТЕЊЕ НА ГРАДЕЖНОТО ЗЕМЛИШТЕ ВО ПРАВО НА СОПСТВЕНОСТ ИЛИ ПРАВО НА ДОЛГОТРАЕН ЗАКУП СОГЛАСНО ЗАКОНОТ ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈА И ЗАКУП НА ГРАДЕЖНОТО ЗЕМЛИШТЕ ВО ДРЖАВНА СОПСТВЕНОСТ	199
15. доц. д-р Елена Игновска ЕТИЧКИ И ПРАВНИ АСПЕКТИ НА ПРИМЕНАТА НА НОВИТЕ РЕПРОДУКТИВНИ ТЕХНОЛОГИИ	213
16. доц. д-р Александар Јованоски ФИЛОЗОФСКИТЕ ОСНОВИ НА ТЕОРИЈАТА ЗА ДЕЛИБЕРАТИВНА ДЕМОКРАТИЈА	231
17. проф. д-р Гордан Калајџиев УЛОГАТА НА ЈАВНОТО ОБВИНИТЕЛСТВО И СУДОТ ВО КОНТРОЛАТА НАД ПОЛИЦИЈАТА	251
18. проф. д-р Тања Каракамишева-Јовановска ОД ВНАТРЕ-ПАРТИСКА ДЕМОКРАТИЈА ДО ОТВОРЕНИ ИЗБОРНИ ЛИСТИ	265
19. м-р Катерина Климоска ПРИМЕНА НА ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОПСТВЕНОСТ ВО РАЗВОЈНО ОРИЕНТИРАНИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ ВО СОЕДИНЕНИТЕ АМЕРИКАНСКИ ДРЖАВИ И ВО ДРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА	277
20. м-р Катерина Кочковска НОВИТЕ РЕПРОДУКТИВНИ ТЕХНОЛОГИИ И МОРАЛНИТЕ ДИЛЕМИ КОИ ТИЕ ГИ НАМЕТНУВААТ	295
21. м-р Наталија Кукоска РЕТРИБУТИВНА ТРАНЗИЦИОНА ПРАВДА	315
22. проф. д-р Александра Максимовска, д-р Елена Нешовска Косева ОПШТИНИТЕ И ИЗЛЕЗОТ НА ПАЗАРОТ НА КАПИТАЛ: ПРИМЕНА НА ИСКУСТВА ОД КОМПАРАТИВНОТО ЗАКОНОДАВСТВО	333
23. проф. д-р Кики Мангова Поњавиќ ФИНАНСИСКИ РЕФОРМИ ВО МАКЕДОНИЈА И МЛАДОТУРСКОТО ДВИЖЕЊЕ	349
24. проф. д-р Данче Манолева Митровска ОДОБРУВАЊЕ НА ПЛАНОТ ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈА НА СТЕЧАЈНИОТ ДОЛЖНИК	365

25. д-р Данчо Марковски ПРАКТИКА ВО ДИПЛОМАТСКАТА КОМУНИКАЦИЈА НА ДРЖАВИТЕ	379
26. проф. д-р Никола Матовски ПРИДОНЕС НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ ВО ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА	405
27. проф. д-р Дејан Мицковиќ, доц. д-р Ангел Ристов КОДИФИКАЦИЈА НА ГРАЃАНСКОТО ПРАВО ВО ЕВРОПА – УТОПИЈА ИЛИ РЕАЛНОСТ	413
28. проф. д-р Владимир Митков УСТАВНОСТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	435
29. доц. д-р Елена Михајлова Стратилати МАКЕДОНСКИОТ УНИВЕРЗИТЕТ	445
30. д-р Елена Нешовска Ќосева РАМНИОТ ДАНОК ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	457
31. проф. д-р Весна Пендовска, м-р Александар Јосимовски МОДЕРНИЗИРАНИОТ ЦАРИНСКИ ЗАКОН НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И НЕГОВОТО ВЛИЈАНИЕ НА ЦАРИНСКО ПРАВО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	469
32. проф. д-р Татјана Петрушевска, м-р Марјан Попески МОРГЕНТАУ И СПОРОТ МЕЃУ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И РЕПУБЛИКА ГРЦИЈА	487
33. проф. д-р Владо Поповски СОВЕТСКАТА БАЛКАНСКА ПОЛИТИКА МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ	507
34. доц. д-р Тина Пржеска СУБЈЕКТИТЕ КАКО ПРЕТПОСТАВКИ ЗА НАСТАНУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ДОГОВОРЕН ЗАЛОГ	521
35. доц. д-р Ирена Рајчиновска Пандева АМЕРИКАНСКАТА ПОЛИТИКА ВО ИСТОЧНИОТ МЕДИТЕРАН – РЕАЛНО ЗАИНТЕРЕСИРАНА ИЛИ ПРЕВЕНТИВНА	539
36. доц. д-р Ангел Ристов ПОЈАВА И ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ НА ПРАВНИТЕ ЛИЦА	553
37. доц. д-р Ангел Ристов, д-р Лазар Јовевски НАДОМЕСТУВАЊЕ НА ШТЕТА ПРИЧИНЕТА ВО РАБОТЕН ОДНОС	563

38. проф. д-р Марика Ристовска КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИТАЛИЈА КАКО ОБЛИК НА ПАРЛАМЕНТАРНА РЕПУБЛИКА И РЕГИОНАЛНА ДРЖАВА	575
39. асс. м-р Илија Руменов ПОСТАПКА ЗА ВРАЌАЊЕ НА ДЕТЕТО СОГЛАСНО ХАШКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ГРАЃАНСКО-ПРАВНИТЕ АСПЕКТИ НА МЕЃУНАРОДНОТО ГРАБНУВАЊЕ НА ДЕЦАТА ОД 1980 ГОДИНА	589
40. доц. д-р Дарко Спасевски ЕВРОПСКАТА ПРИВАТНА КОМПАНИЈА И ЕВРОПСКАТА ПРАВНА РАМКА	603
41. проф. д-р Љиљана Спировиќ - Трпеновска СУДСКИ ТЕСТАМЕНТ	617
42. доц. д-р Јелена Трајковска-Христовска УМЕТНОСТА НА ДОНЕСУВАЊЕТО НА ЗАКОНИТЕ ВО ОБЕДИНЕТО КРАЛСТВО	629
43. проф. д-р Рената Тренеска-Дескоска УСТАВНИОТ СУД И “ПРАВНИТЕ ЗЕМЈОТРЕСИ” ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	647
44. м-р Маре Ушковска ЛОБИРАЊЕ ВО МОДЕРНАТА ДИПЛОМАТИЈА	661
45. проф. д-р Љубомир Д. Фрчкоски ЗА ПОТЕКЛОТО И КАРАКТЕРОТ НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА	673
46. доц. д-р Илина Ценевска КОНЦЕПТОТ НА „ПРАВДА ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА“ ВО ЕКОЛОШКОТО ПРАВО	683
47. доц. д-р Ана Чупеска-Станишковска РЕЦЕНТНИ АСПЕКТИ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА	695
48. доц. д-р Катерина Шапкова МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАПИ ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ТРАНСАКЦИСКИТЕ ТРОШОЦИ	709
49. м-р Татјана Штерјова СИСТЕМИ НА ВОНРЕДНА РЕВИЗИЈА – КОМПАРАТИВЕН ПРЕГЛЕД	723

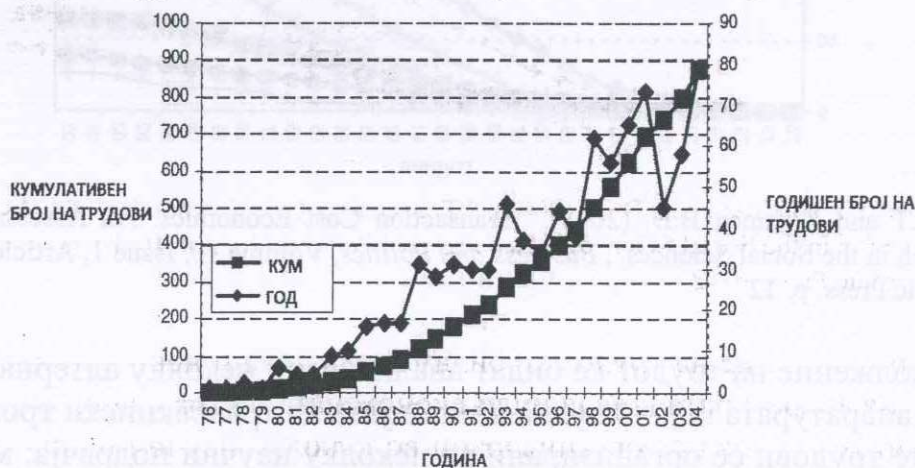
МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАПИ ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ТРАНСАКЦИСКИТЕ ТРОШОЦИ

1.02 прегледна научна статија

Определувањето на обемот и импактот кој трансакциските трошоци го имаат врз размената го претставува најтесниот фокус на новата институционална економија, поконкретно на економијата на трансакциски трошоци. Поконкретно, оваа научна дисциплина се занимава со осознавање на различните аспекти на поврзаноста меѓу трансакциските трошоци и клучни економски феномени, како што се обемот и фреквенцијата на размената, инвестициите, производството, определувањето на цените, финансиските портфолија и др. Меѓутоа, и покрај тоа што економијата на трансакциски трошоци во основа е класифицирана како микроекономска научна дисциплина, комплексноста на институционалното окружување, како и меѓусебната поврзаност и меѓузависност на општествените појави, доведува до развој на мултидисциплинарност во пристапот при анализата на трансакциските трошоци.

Целта на овој текст е да понуди издржана дискусија за потребата од користење на апаратурата на економијата на трансакциските трошоци и во останатите општествени науки. На почетокот, визуелизацијата на растечкиот интерес на научната јавност за анализа на овој вид трошоци е претставен преку работата на Мачер и Ричман (Macher & Richman 2008). Овие автори нудат информации и преглед на истражувачката агенда од областа на економијата на трансакционите трошоци.

Слика 1: Број на трудови од областа на трансакционите трошоци

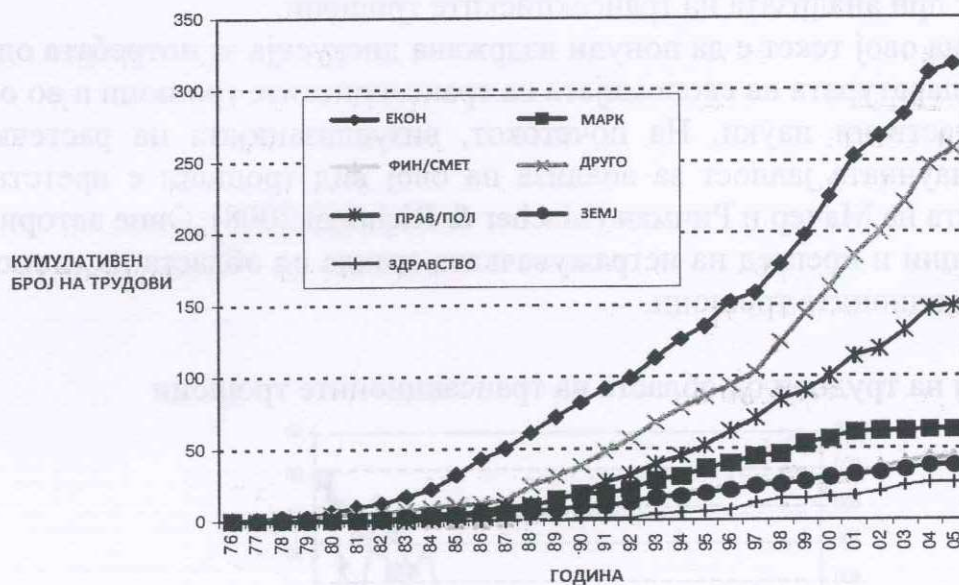
Извор: Macher J.T and Richman B.D. (2008), "Transaction Cost Economics: An Assessment of Empirical Research in the Social Sciences", *Business and Politics*, Volume 10, Issue 1, Article 1, The Berkeley Electronic Press, p. 10

¹ Доцент на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.

На сликата се претставени годишниот и кумулативниот број на објавени трудови од областа на економијата на трансакционите трошоци. Од овој приказ лесно може да се воочи дека публикацијата на научни трудови во оваа сфера е во подем. Според авторите, овој тренд се должи на зголемениот интерес на академската заедница за истражување на феномени од доменот на институционалната економија, односно економијата на трансакциони трошоци, како и на поголемиот интерес на бизнис заедницата за добивање прецизни информации за трошоците поврзани со размената и нивниот импакт врз размената.

Дополнително, во продолжение е даден приказ на публикуваните трудови кои го испитуваат трансакциските трошоци по научни области. Од сликата може да се заклучи дека се популаризираат истражувањата во областите на финансиите, меѓународната размена и маркетингот, како и во останатите дисциплини кои не се директно поврзани со економската наука (право, политичките науки, управувањето, доброто владеење, организационите науки и др.).

Слика 2: Кумулативен број на трудови од областа на трансакционите трошоци (по области)

Извор: Macher J.T and Richman B.D. (2008), "Transaction Cost Economics: An Assessment of Empirical Research in the Social Sciences", *Business and Politics*, Volume 10, Issue 1, Article 1, The Berkeley Electronic Press, p. 12

Во продолжение на трудот ќе бидат анализирани неколку алтернативни апликации на апаратурата која ја нуди економијата на трансакциски трошоци. Анализираниите трудови се организирани во неколку научни подрачја: макро-економија, финансии, организациски науки и образование.

1. Определување на обемот и структура на трансакцискиот сектор

Еден од фундаменталните текстови кои вклучуваат изградена апаратура за мерење на трансакциските трошоци е трудот на Валис и Норт од 1986 година, насловен како „Мерење на трансакцискиот сектор во американската економија 1870-1970“ (Wallis & North 1986, p.95-148). Иако оваа публикација носи постар датум, гледано од денешна перспектива, сепак нејзиниот придонес е особено значаен со оглед на тоа што содржи анализа на трансакциските трошоци во американската економија во релативно долг временски период.

Трудот се состои од четири дела. Во првиот дел авторите развиваат теоретска рамка за трансакционите трошоци и трансакциониот сектор. Вториот и третиот дел се главните емпириски истражувања и проценки за висината на овој сектор. Во последниот, четврти, дел се елаборирани импликациите од интегрирањето на овој сектор во системот на националното сметководство.

Интересно е тоа што Валис и Норт даваат сопствена дефиниција за трансакционите трошоци, надвор од општите дефиниции. Нивните размисли се во насока да создадат дефиниција која би обезбедила можност за мерење на трансакциските трошоци и квантификација на ефектите од истите. На почетокот, авторите прават разлика помеѓу „трансакциска функција“, наспроти неа „трансформациска функција“, односно во оваа смисла, разлика меѓу „трансакциски трошоци“ и „трансформациски трошоци“.

„Трансакциските трошоци се трошоците поврзани со размената, трошоците за изведување на трансакциската функција. Трансформациските трошоци се поврзани со трансформацијата на инпути во аутпути, односно трошоците за изведување на трансформациската функција“ (Wallis and North 1986, p.97).

Согласно дефиницијата, трансакциските трошоци ги претставуваат сите трошоци поврзани со размената – без разлика дали истите претставуваат товар на купувачите или пак на понудувачите. Во оваа група влегуваат и трошоците за инпути (работна сила, земја, капитал и претприемачки способности) кои се поврзани со чинот на размената. Со цел да го димензионираат обемот на трансакцискиот сектор, Валис и Норт определуваат кој дел од трошоците за трошоци за труд, земја и капитал имаат трансакциски карактер.

Фокусот на ова истражување е ставен на определување на вкупниот обем на *трансакциските услуги* во американската економија, а не на трансакциските трошоци. Всушност, на овој начин авторите ја пресметуваат големината на трансакциониот сектор во САД. Под *трансакциски услуги*, во оваа смисла, се подразбира видливиот дел од трансакционите трошоци. Трансакциските услуги ги претставуваат услугите кои можат да бидат купени на пазарот, а кои се поврзани со процесот на размена (на пример, адвокатски услуги, консултантски услуги и сл.). Трансакциските трошоци се создаваат кога субјектите (купувачи или продавачи) разменуваат трансакциски услуги. Предноста на трансакциските услуги пред трансакциските трошоци е тоа што ис-

тите релативно поедноставно може да се лоцираат и да се измерат, и поради тоа во голема мера се симплифицира валоризирањето на ефектите од нивното интегрирање во системот на национални сметки.

Карактеристично за оваа студија е тоа што Валис и Норт користат адитивен пристап при пресметката на трансакцискиот сектор. Имено, за да го пресметат вкупниот обем на трансакциски услуги, авторите на почетокот ја пресметуваат големината на трансакциските услуги во приватниот сектор (приватни трансакциски сектор) и потоа, на нив ги додаваат трансакциските услуги кои се поврзани со владата (јавен трансакционен сектор). Кај приватниот трансакционен сектор, со оглед на неговата големина и хетерогена структура, Валис и Норт одлучуваат да го анализираат како збор од две големи подгрупи: (1) *нетрансакциски индустрии* (англ. nontransaction industries) и (2) *трансакциски индустрии* (англ. transaction industries).

Нетрансакциони индустрии се оние индустрии кои примарно произведуваат нетрансакциски добра и услуги, како на пример земјоделскиот сектор, градежништвото, транспортот, рударството, услугите и др. Иако оваа група го носи називот нетрансакциски индустрии, сепак фирмите во овие индустрии се вклучуваат во трансакциски активности. Валис и Норт во оваа студија ги пресметуваат само трошоците за работна сила кои фирмите ги издвојуваат за трансакциски услуги.

Во трансакциони индустрии е вклучена трговијата (големопродажба и малопродажба), како и таканаречените „ФОН“ индустрии. „ФОН“ е акроним создаден од називите на индустриите кои се вклучени во оваа дејност: финансии (Ф), осигурување (О) и недвижности (Н). За разлика од нетрансакциските индустрии, каде како индикатор за големината на трансакциониот сектор се земаат проценките за бројот на работна сила која е ангажирана во трансакциски активности/услуги, кај трансакциските индустрии се користи паричната вредност на трошоците за искористените ресурси во размената направени од страна на компаниите.

Јавниот трансакциски сектор е вториот дел на трансакцискиот сектор во националната економија покрај нетрансакциските и трансакциските приватни индустрии. Овој дел ја претставува провизијата за трансакциски услуги наплатени од владата. Во него се вклучени три типа на активности:

- *Трошоците за управување* (англ. governance), од кои најголем дел се трошоци за извршување на договорите (судскиот и полицискиот систем) и трошоците за заштита на приватната сопственост на национално ниво (национална безбедност);
- *Трошоци за обезбедување на општествениот ред и поредок* – во оваа група влегуваат трошоците за образование, транспортни средства, противпожарна заштита, болници, здравствени услуги, јавна хигиена и домување – (англ. *social overhead*);
- *Останати трошоци* кои ги превзема владата и имаат карактер на трошок за трансакциска услуга, а не се класифицирани во претходните две групи (пр. истражувања во вселената) – (*other costs*).

По извршените пресметки за големината на секој од горенаведените сектори за големината на трансакционите услуги, Валис и Норт ги добиваат следните резултати:

Табела 1: Трансакциониот сектор како процент од БНП

Година	Приватен (1)	Јавен		Вкупно	
		I (2)	II (3)	I (4)	II (5)
1870	22.49	3.6	1.7	26.09	24.19
1880	25.27	3.6	1.7	28.87	26.97
1890	29.12	3.6	1.7	32.72	30.82
1900	30.43	3.67	1.71	34.10	32.14
1910	31.51	3.66	1.93	35.17	33.44
1920	35.10	4.87	2.07	39.98	37.17
1930	38.19	8.17	2.62	46.35	40.81
1940	37.09	6.60	4.83	43.69	41.92
1950	40.30	10.95	4.33	51.25	44.63
1960	41.30	14.04	4.05	55.35	45.36
1970	40.80	13.90	5.86	54.71	46.66

Извор: Wallis J.J. and North D.C. (1986), "Measuring the Transaction Sector in the American Economy - 1870-1970", *Long-Term Factors in American Economic Growth*, 95-148, Eds. Engerman S.L. and Gallman R.E., The University of Chicago Press, p.121

Коментар:

Колона (1) – големина на трансакциониот сектор во приватниот сектор од економијата како процент од БНП

Колона (2) – владини трошења за трансакциони услуги и плаќања за вработените во Владата на места поврзани со трансакции како процент од БНП

Колона (3) – плаќања за вработените во Владата на места поврзани со трансакции како процент од БНП

Колона (4) = (1) + (2)

Колона (5) = (1) + (3)

Од претходната табела може да се забележи дека во дадениот сто годишен период постои сериозен пораст на трансакциониот сектор во американската економија. Во 1870 година трансакциониот сектор изнесувал апроксимативно околу $\frac{1}{4}$ од вредноста на БНП, за да во 1970 година изнесува околу $\frac{1}{2}$ од БНП. Така, ако јавниот трансакционен сектор го дефинираме како плаќања за вработените во владата на места поврзани со трансакции како процент од БНП (колона 3), и на него се додаде износот на приватниот трансак-

ционен сектор, може да се утврди дека трансакционите трошоци изнесуваат 46.66% од бруто националниот производ во американската економија.

Овој пораст се должи на следните причини: (1) Трошоците за специфицирање и спроведување на договорите стануваат се поважни со експанзијата на пазарот и растечката урбанизација во втората половина на деветнаесетиот век; (2) Технолошките промени доведоа до промени во производството и транспортот на трансакционите услуги, што резултираше со пораст на големината на фирмата, како алтернатива на пазарниот механизам; и (3) Намалување на трошоците на политичкиот систем да ги реструктурира сопственичките права, создаде измени во заштитата на правата и дополнителни трансакциони трошоци за субјектите кои се вклучуваат во процесот на размената (Wallis and North 1986, p.122-123).

Зошто делото на Норт и Валис беше издвоено како фундаментално дело од методолошка гледна точка во оваа област? Затоа што сметаме дека Валис и Норт ја поставија конструкцијата на истражувачката агенда во оваа област. Фокусот на нивната агенда е истражување на различни институционални аранжмани кои ја обликуваат насоката и брзината на промените во економијата. Оваа рамка беше употребена за утврдување и анализа на глемицата на трансакцискиот сектор и во други држави во светот (Dollery & Leong 1998; Hazdeline 2009; Sulejewicz & Graca 2005; Da 2010; Chobanov & Egbert 2007).

2. Економијата на трансакциските трошоци и финансиската анализа

Областите финансии, финансиски пазари и финансиски институции претставуваат плодна почва за развојот на нови пристапи на институционалната економија и економијата на трансакционите трошоци. Според Мачер и Ричман (Macher & Richman 2007, p. 21-23), примената на методологијата за утврдување на висината на трансакциските трошоци во финансиската сфера се развива во два правци. Првиот правец ги испитува структурите на управување во однос на можноста за намалување на финансиските ризици. Во оваа група би ги вброиле трудовите на Вудвард (Woodward 1988) кој го анализира осигурувањето на депозити низ призмата на трансакционите трошоци, додека пак Бенмелеч (Benmelech 2005) го анализира финансирањето на долговите. Понатаму, Хелфат и Тиз (Helfat & Teese 1987) нудат алтернативна перспектива на управувачките структури во финансиската анализа. Тие ја испитуваат врската помеѓу вертикалната интеграција и неизвесноста. Слична анализа на нивната има изработено и Спилер (Spiller 1985) и Вилалонга и Мек Гаан (Villalonga & McGahan 2005).

Вториот правец во се насочува развојот на економијата на трансакционите трошоци, а поврзан со финансиите, е изборот на алтернативните структури на управување. Во создавањето на ваквиот правец на резонирање, голем удел има Вилијамсон (Williamson, 1998). Имено, тој ги интрепретира задол-

жувањето и финансирањето преку издавање акции како алтернативни форми на управување во организациите. Како други позначајни трудови во оваа област се издвојува работата на Балакришнан и Фокс (Balakrishnan and Fox 1993) и нивниот обид за анализа за финансирањето на индивидуални фирми од триесет индустрии, понатаму, Индерст и Милер (Inderst and Muller 2003) за испитувањето на интерните и екстерните финансиски договори за централизирани и децентрализирани фирми, Пери и Робертсон (Perry and Robertson 1998) за ефектите на неизвесноста на пазарот на обврзници, Бјугрен (Bjuggren 1995) за структурата на капиталот, Барантов и Сагер (Baranoff and Sager 2003, 2004) за животното осигурување и др.

Во овој дел ќе се осврнеме на примената на методологијата за пресметка на трансакциските трошоци во три клучни финансиски области: банкарската индустрија, капиталното буџетирање и инвестициските фондови.

Студијата на Полски за трансакционите трошоци и институционалната промена во комерцијалната банкарска индустрија во САД е објавена во 2000 година (Polski 2000). Целта на студијата е да ги прикаже трансакционите трошоци во дејност која не е многу истражувана, но поради самата нејзина природа, создава значајни трансакциски трошоци. Според авторката, во банкарството се создаваат два типа на трансакциски трошоци кои зависат од политичкото и институционалното окружување. Првиот тип на трошоци се каматни трошоци, кои ги изразуваат трошоците за фондови за банкарските активности. Вториот тип на трошоци се некаматни трошоци и истите настануваат поради потребата за информирање и координација. Во периодот од 1934-1988, каматните трошоци покажуваат растечки тренд, додека некаматните трошоци покажуваат опаѓачки тренд. Вкупните трансакциски трошоци, пресметани како збир од каматните и некаматните трошоци, се зголемуваат во текот на овој период од 69% од вкупниот доход во 1934 на 77% во 1998 година (Polski 2000, p. 4).

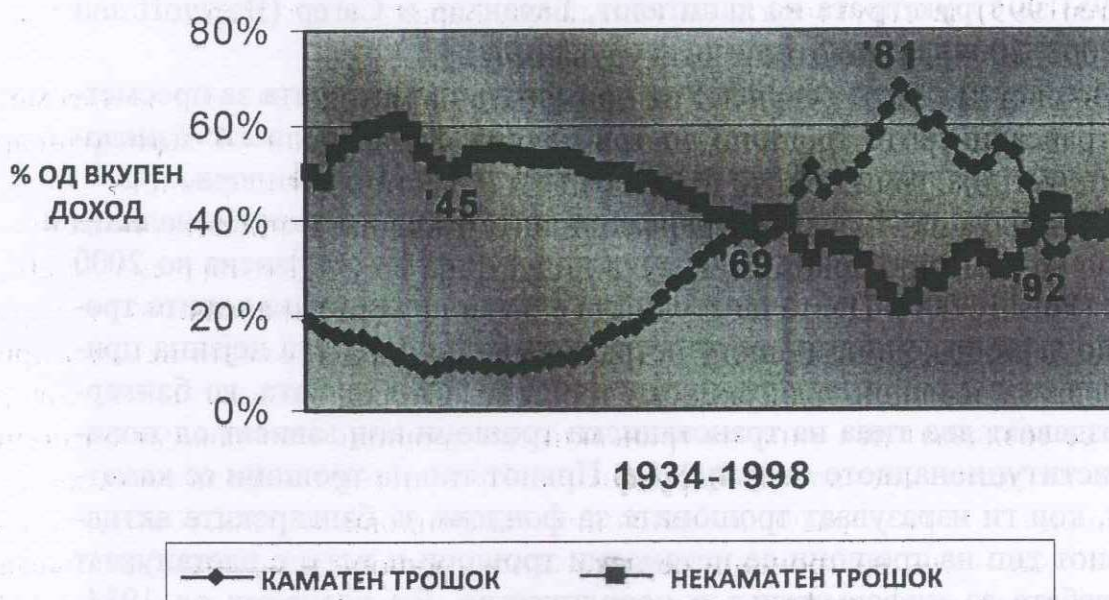
Дополнителни заклучоци од трудот се следните:

- Каматните трошоци како процент од вкупниот доход се зголемиле од 19% во 1934 година на 37% во 1998 година во комерцијалниот банкарски сектор;
- Некаматните трошоци како процент од вкупниот доход се намалиле од 50% во 1934 година на 40% во 1998 година во комерцијалниот банкарски сектор;
- Вкупните трансакциони трошоци, збир од каматните и некаматните, се зголемуваат во текот на овој период од 69% од вкупниот доход во 1934 на 77% во 1998 година;
- Помеѓу каматните и некаматните трошоци постои инверзна врска. По 1934 година каматните трошоци се намалуваат, додека некаматните растат. Од 1950-тите каматните трошоци почнуваат да се намалуваат, додека некаматните почнуваат да опаѓаат. По 1981 година, двата типа на трошоци реконвергираат околу 40% од вкупниот доход во 1992 (Polski 2000, p. 16-21).

На следниот графикон е претставено движењето на каматните и нека-
матните трошоци во комерцијалната банкарска индустрија во САД во пери-
одот од 194 до 1998 година.

Слика 3: Трансакционите трошоци во комерцијалната банкарска индустрија
во САД (1934-1998)

ТРАНСАКЦИОНИ ТРОШОЦИ

Извор: Polski M.M. (2000), "Measuring Transaction Costs and Institutional Change in the U.S. Commercial Banking Industry", Paper prepared for the Annual Conference of the International Society for New Institutional Economics, September 22-24, 2000, Tübingen, Germany, p. 31

Друг труд со истакнат придонес во областа на финансиите е истражувањето на Ло, Мамајски и Ванг (Lo, Mamaysky & Wang 2004) за поврзаноста меѓу цените и обемот на тргување со хартии од вредност при постоење на фиксни трансакциони трошоци. Овој труд за разлика од претходно анализираниите, претпоставува постоење на модел на континуирана рамнотежа, а не парцијална рамнотежа карактеристична за претходните трудови. Авторите го испитуваат влијанието на фиксните трансакциони трошоци на цените и однесувањето на економските субјекти при тргувањето со хартии од вредност во континуиран временски еквилибриум и со хетерогени агенти (Lo, Mamaysky and Wang 2004, p.1056). Овој модел исто така ја испитува насоката на влијание на трансакционите трошоци врз нивото на обемот на тргување. При истражувањето, авторите доаѓаат до неколку заклучоци. Прво, согласно овој модел, се заклучува дека дури и малите износи на фиксен трошок при размената може да има сериозно влијание врз фреквенцијата на размената, под претпоставка дека цените и обемот на тргување се ендогени варијабли на моделот. Понатаму, авторите покажуваат дека малиот износ на фиксни трошоци може да индуцира голема премија на цените на средствата. На овој тип на трошоци повеќе реагира премијата за ликвидност, отколку премијата за

ризик. Моделот, исто така води и до интересни предвидувања за актуелниот процес на размена.

Последната издвоена методологија во финансиската област, датира од релативно поблизок датум. Станува збор за трудот на Хаслем (Haslem 2009), каде се поврзуваат арбитражата кај инвестиционите фондови и трансакциските трошоци. Целта на овој труд е да ги објасни случувањата во инвестиционите фондови по скандалите од 2003 година, анализирајќи го однесувањето на советниците во овие фондови преку трансакционата анализа. Честа практика на инвестиционите советници е да дозволуваат фреквентно тргување, арбитража за фреквентно тргување и арбитража за доцно тргување за селектирани клиенти.

„Овие скапи советници од инвестиционите фондови практикуваат пораст на трансакционите трошоци преку неколку димензии и ги намалуваат тековните фондови и средства на акционерите, заедно со опортунитетните трошоци за намалување на вредноста и приносите на фондовите на долг рок. Независните директори или не се информирани (за овие практики – К.Ш.) или учествувале во одлуките. Во секој случај, независните директори не ја исполнија нивната примарна должност да ги заштитат интересите на акционерите“ (Haslem 2009, p.61).

3. Трансакциските трошоци и организациските науки

Методологијата за пресметка и утврдување на влијанието на трансакциските трошоци во економската наука наоѓа соодветна примена и во останатите општествени науки. Една од главните причини за нагласената апликативна можност на оваа апаратура лежи во интердисциплинарната природа на економиката на трансакциските трошоци. Како што Оливер Вилијамсон вели:

„Економијата на трансакциските трошоци е (1) интердисциплинарен спој од право, економија и организација, во кој економијата е прва меѓу еднаквите; (2) компаративна институционална вежба во која економизирањето е во прв ред, а активностите лежат во деталите на трансакциите и управувањето; (3) генерира бројни аргументирани импликации поврзани и широко поткрепени со податоци; и (4) има многу последици во јавните политики“ (Williamson 1998, p.53).

Во овој дел ќе биде прикажана примената на оваа дисциплина во организациските науки, поконкретно како може да се примени овој пристап во организациските студии.

Еден од трудовите со монументално значење во оваа област е текстот на Робинс од 1987 година со наслов „Организациона економија: Белешки за користењето на теоријата на трансакционите трошоци во проучувањето на организациите“ (Robins 1987). Предмет на ова истражување е анализа на методологијата на теоријата на трансакционите трошоци во организациските науки, преку користење на микроекономски модели, како и идентификување на недостатоците во нивната примена.

Робинс смета дека ограничената употреба на критериумот за ефикасност е клучен проблем кој може да се јави при примената на теоријата на трансакциски трошоци во организациските науки. Имено, ефикасноста може да биде ригорозно применета во организациите само под услови на конкуритивен еквилибриум. Иако одреден степен на техничка или трошочна ефикасност може да биде предуслов за организационен опстанок во нерамнотежни услови, сепак не може да се претпостави дека ефикасноста може да ја објасни организационата структура (Robins 1987, p. 78-79).

Заклучокот е дека теоријата на трансакциони трошоци може да има алтернативна употреба во организациските науки. Таа може да биде корисна за создавање на аналитичка рамка при формулацијата на стратегиите преку разгледување на релативните трошоци во алтернативи организациони структури, без притоа да се претпостави дека единствен извор на разлики помеѓу фирмите е нивната организациона структура (Robins 1987, p. 80-81).

Друг обид да се испита примената на апаратурата на теоријата за трансакциски трошоци во истражувањата од областа на организациските науки е претставен во „Трошоци на организацијата“ од Мастен, Меехан и Снајдер (Masten, Meehan, & Snyder 1991). Во него се користени економетриски методи кои служат да ги посочат и намалат информациските проблеми поврзани со моделите на економска организација.

Појдовна претпоставка во трудот е дека лицата вклучени во трансакцијата бираат меѓу различните организациони аранжмани со цел да ги минимизираат очекуваните трошоци на управување и трансакции во текот на времето. На овој начин е претставена тавтолошката формулација на моделот. Со I^* ја означуваат избраната институција, која може да биде интерна организација (I^0) или пазарна размена (I^m):

$$I^* = \begin{cases} I^0, & \text{ако } G^0 < G^m \\ I^m, & \text{ако } G^0 > G^m \end{cases}$$

каде со G^0 и G^m се означени трошоците за организирање во рамките на организацијата или на пазарот, соодветно.

Ваквата формулација, поради некомплетноста на аргументот и можноста за критика, авторите ја дополнуваат со редукциона форма, во која ги прикажуваат трошоците за организација како:

$$\begin{aligned} G^0 &= \alpha X + e, \\ G^m &= \beta Z + u, \end{aligned}$$

каде X и Z се вектори на атрибути кои влијаат врз трошоците на организација, додека пак α и β се коефициенти на векторите, а e и u се нормално распоредени случајни варијабли.

Врз основа на овие претпоставки и врз Вијамсоновата теорија на трансакциони трошоци, Мастен, Меехан и Снајдер изработуваат регресиона анализа во кој ги анализираат трансакционите трошоци. На следната слика се претставени појдовните хипотези во истражувањето:

Табела 2: Сумирање на специфичните хипотези

	G^m	G^0	$G^m - G^0$
Специфики на трансакциите			
Физички капитал	(+)		(+)
Човечки капитал	+	(+)	(+)
Временска	+	(+)	+
Неизвесност/комплексност			
Комплексност	+	+	+
Сличност на трансакциите			
Труд/капитал интензитет		-	+
Инженерски интензитет		+	-

Извор: Masten E.S., Meehan, Jr. J.W., Snyder E.A. (1991), "The Costs of Organization", *Journal of Law, Economics, & Organization*, Vol. 7, No. 1, pp. 1-25, Oxford University Press, p.11

Резултатите кои ги добиваат по извршеното тестирање се во согласност со општите заклучоци на економијата на трансакциски трошоци. Според ова истражување, организациските трошоци претставуваат 14% од вкупните трошоци за компоненти и активности. Понатаму, авторите заклучуваат дека организациските трошоци варираат во зависност од природата на трансакцијата и дека заштедите од изборот на коректната организациона форма можат да бидат многу големи споредени со неповолната форма. На ниво на политики, овој труд сугерира дека промената во регулацијата и правните норми може да влијае врз институционалните аранжмани и да има сериозен импакт врз организационите трошоци (Masten, Meehan, Snyder 1991, p. 2, 20-21).

4. Трансакциски трошоци и анализа на образованието

Анализата на трансакциските трошоци наоѓа примена и во нематични економски дисциплини, како на пример образованието, т.е. образовните студии. Како илустрација за ваквата примена е трудот „Образовни совети, сопственички права и доверба: Прашањето за трансакционите трошоци при пренесувањето на кредити“ од Кетрин Гиртон (Girton 1998). Овој труд го обработува прашањето за функционирањето на образовните сојузи, кои се претставени како договори меѓу образовните институции (две годишни и четири годишни школи, т.е. колеџи). Сојузите имаат третман на договори и затоа се постои оправданост од користење на анализата на трансакциските трошоци.

Според Гиртон, стандардната „трошоци-користи“ анализа (англ. cost-benefit analysis) не е најдобро решение за анализа на одлуката за трансфер на кредити и часови од една образовна институционална средина на друга. Овој пристап има за цел да ги минимизира трошоците кога се донесуваат одлуки од ваков тип, но се апстрахира од благосостојбата на студентот. Затоа авторот ја применува методологијата на трансакционата анализа, како комплетна анализа која ги опфаќа и институционалните фактори.

„Образованието е процес на интеракција помеѓу учителите и учениците, каде учителите имаат поголемо знаење за процесот на учење споредено со учениците, и каде учениците (и родителите) носат голем ризик и трошоци за

учењето. Тоа, исто така, е процес во кој учениците се особено ранливи на одлуките кои ги донесуваат учителите и кои склоностите кои ги имаат“ (Girton 1998, p.15).

Во трудот е анализирана образовната политика на Јута во поглед на овие прашања, поточно политиката на трансфер и донеување на одлуки поврзани со овие прашања. Понатаму, откако е прикажана *status quo* ситуацијата, се анализира централизираното – државно одлучување и формирање на образовни сојузи, прашањето на ограничената рационалност, асиметричните информации, дебатата за интелектуалните сопственички права и прашањето за довербата.

На крајот на овој труд, Гиртон заклучува дека економијата на трансакционните трошоци, во детали, на микроекономско ниво ги анализира трошоците поврзани со преместувањето на студентите од една образовна институција во друга и трансферот на кредити во часовите. Меѓутоа, овој пристап е релативно нов во економијата на трансакционните трошоци и бара дополнителни емпириски истражувања и анализи.

Заклучок

Економијата на трансакциските трошоци е дисциплина во подем. Тоа што ја прави оваа дисциплина уникатна е континуираната иновација на методолошката апаратурата, како и неограничените можности за користење на нејзините алатки при истражувањата во останатите научни дисциплини. Економијата на трансакциони трошоци може стандардно се класифицира во групата на дисциплини со економско јадро на истражување, меѓутоа со нагласена интердисциплинарност во нејзината апликатива. Големиот интерес на научната јавност е уште една потврда дека новата институционална економија и економијата на трансакциски трошоци заслужено го добиваат статусот на засебна гранка на економската наука, каде фокусот е позициониран на човековото однесување низ призма на конкретни институционални и организационски аранжмани.

Библиографија

- Balakrishnan, S. and I. Fox (1993). "Asset Specificity, Firm Heterogeneity, and Capital Structure." *Strategic Management Journal* 14: 3-16.
- Baranoff, E. and T. Sager (2002). "The Relations among Asset Risk, Product Risk, and Capital in the Life Insurance Industry." *Journal of Banking and Finance* 26(6): 1181-1197.
- Benmelech, E., M. Garmaise and T. Moskowitz (2005). "Do Liquidation Values Affect Financial Constraints? Evidence from Commercial Loan Contracts and Zoning Regulation." *Quarterly Journal of Economics* 120: 1121-1154.
- Bjuggren, P. O. (1995). "A Transaction Cost Perspective on Financial Distress and Capital Structure." *International Review of Law and Economics* 15(4): 395-404.
- Chobanov, G. & Egbert, H. (2007) "The Rise of the Transaction Sector in the Bulgarian Economy". *Comparative Economic Studies* 49(4): 683-698.
- Da, F. (2010). "Measuring Transaction Costs in the Chinese Economy (1978-2007)". *Economic Analysis of Law Review*, 1(2), 281-300. doi:10.18836/2178-0587/ealr.v1n2p281-300

- Dollery B. and Leong W.H. (1998), "Measuring the transaction sector in the Australian economy, 1911-1991", *Australian Economic History Review*, Vol. 38 No. 3, pp.207-231, Blackwell Publishers Ltd
- Haslem J.A. (2009), "Mutual Fund Arbitrage and Transaction Costs", *The Journal of Investing*, Summer, pp. 57-61, Institutional Investor Inc
- Hazledine, T. (2001). "Measuring the New Zealand transaction sector, 1956-98, with an Australian comparison". *New Zealand Economic Papers* 35(1):77-100.
- Helfat, C. and D. J. Teece (1987). "Vertical Integration and Risk Reduction." *Journal of Law, Economics and Organization* 3: 47-67.
- Inderst, R. and H. M. Muller (2003). "Internal Versus External Financing: An Optimal Contracting Approach." *Journal of Finance* 58: 1033-1062.
- Lo A.W., Mamaysky H. and Wang J. (2004), "Asset Prices and Trading Volume under Fixed Transaction Costs", *Journal of Political Economy*, Vol. 112, No.5:1094-1050, University of Chicago
- Macher J.T and Richman B.D. (2008), "Transaction Cost Economics: An Assessment of Empirical Research in the Social Sciences", *Business and Politics*, Volume 10, Issue 1, Article 1, The Berkeley Electronic Press.
- Masten E.S., Meehan, Jr. J.W., Snyder E.A. (1991), "The Costs of Organization", *Journal of Law, Economics, & Organization*, Vol. 7, No. 1, pp. 1-25, Oxford University Press
- Perry, R. L. and J. D. Robertson (1998). "Political Markets, Bond Markets and the Effects of Uncertainty: A Cross National Analysis." *International Studies Quarterly* 42: 131-160.
- Polski M.M. (2000), "Measuring Transaction Costs and Institutional Change in the U.S. Commercial Banking Industry", Paper prepared for the Annual Conference of the International Society for New Institutional Economics, September 22-24, 2000, Tübingen, Germany
- Robins J.A. (1987), "Organizational Economics: Notes on the Use of Transaction Costs Theory in the Study of Organizations", *Administrative Science Quarterly*, 32: 68-86, Cornell University
- Robins J.A. (1987), "Organizational Economics: Notes on the Use of Transaction Costs Theory in the Study of Organizations", *Administrative Science Quarterly*, 32: 68-86, Cornell University
- Spiller, P. T. (1985). "On Vertical Mergers." *Journal of Law, Economics and Organization* 1: 285-312.
- Sulejewicz, A. & Graca, P. (2005). "Measuring the Transaction Sector in the Polish Economy, 1996 - 2002". Paper presented at *The 9th Annual Conference of International Society for New Institutional Economics*, Barcelona, 22-25 September, 2005
- Villalonga, B. and A. M. McGahan (2005). "The Choice among Acquisitions, Alliances, and Divestitures." Art. 1. *Strategic Management Journal* 26(13): 1183-1208.
- Wallis J.J and North D.C. (1986), "Measuring the Transaction Sector in the American Economy - 1870-1970", *Long-Term Factors in American Economic Growth*, pp. 95-148, Eds. Engerman S.L. and Gallman R.E., The University of Chicago Press
- Williamson, O. E. (1998). "Transaction Cost Economics: How it Works; Where it is Headed." *De Economist* 146(1): 23-58.
- Woodward, S. (1988). "A Transaction Cost Analysis of Banking Activity and Deposit Insurance." *Cato Journal* 4(3): 683-699.